

MUISTIINPANOT

VARASTETTU LAPSUUS – LAPSITYÖ JA LAPSIKAUPPA (yläkoulut ja lukiot)

DIA 1

Kuvatiedot: © UNICEF/BENA2004-00081/Giacomo Pirozzi. Benin 2004. Lapset kantavat puuta matkalla kotikyläänsä Tchettiin, Beninissa.

Lapsikauppa ja lapsityö ovat vakavia rikkomuksia lapsen oikeuksia vastaan. Vaikka orjakauppa kuuluu historiaan, orjuutta on yhä olemassa. Erityisesti Aasian ja Afrikan köyhissä maissa lapset ovat vaarassa joutua uudenlaisen ihmiskaupan uhreiksi. Vaikka tilanne on huolestuttavin Aasiassa ja Afrikassa, esiintyy lapsikauppaa kuitenkin joka puolilla maailmaa, myös teollisuusmaissa.

Joka vuosi eri puolilla maailmaa yli miljoona lasta ostetaan kodeistaan ja kuljetetaan töihin kaupunkeihin, jopa ulkomaille, hyväksikäytettäviksi halpana työvoimana. Lapset joutuvat usein työskentelemään ikäänsä nähden liian raskaissa ja vaarallisissa olosuhteissa. Heidän terveytensä on vaarassa, koulunkäynti keskeytyy ja usein he myös joutuvat elämään erossa perheestään.

UNICEF haluaa puuttua asiaan, sillä maailman jokaisella lapsella on oikeus asua ja elää kotona, käydä koulua ja saada riittävästi lepoa. Aikaa täytyy jäädä myös leikkiin ja vapaa-aikaan. Kenenkään lapsuutta ei saa varastaa!

Opettajalle taustatiedot tästä esityksestä: Tässä esityksessä olevat kuvat kertovat erilaisista lapsityömuodoista eri puolilla maailmaa. Oppilaiden kanssa on hyvä käsitellä kuvien ja niiden yhteydessä olevien lasten tarinoiden herättämiä ajatuksia ja pohtia esimerkiksi sitä, mitä erilaisia lapsityön muotoja maailmassa on ja mitä lapsen oikeuksia lapsityö ja lapsikauppa rikkovat. Apuna lapsen oikeuksien pohtimisessa voi käyttää esimerkiksi yläkoululaisten oranssia lapsen oikeus –esitettä, jossa lapsen oikeuksien sopimus on lyhennetty ja muokattu kieleltään helpommin ymmärrettäväksi.

DIA 2

Mitä on lapsityö?

- **Kaikki alle 15-vuotiaiden tekemä palkallinen työ**
- **Työ, joka on haitaksi lapsen terveydelle tai estää koulunkäynnin**
- **Liian vaarallisissa tai huonoissa olosuhteissa tapahtuva työ**

Kuvatiedot: © UNICEF/NYHQ2009-0816/Marta Ramoneda. Pakistan 2009. Tyttö kerää vehnää maaseudulla Badinissa, Pakistanissa.

Lapsityötä on:

- kaikki alle 15-vuotiaiden lasten tekemä **palkallinen** työ (Maailman työjärjestön ILO:n määritelmä)
- työ, joka on haitaksi lapsen terveydelle (aiheuttaa vammoja tai sairauksia) tai estää koulunkäynnin (liian pitkäkestoinen työ)
- liian vaarallisissa/huonoissa olosuhteissa (esim. kaivokset, kemikaalitehtaat) tapahtuva työ

Lapsityön määritelmä:

5-11-vuotiaat: viikossa vähintään 1 tunti palkallista työtä tai 28 tuntia kotitöitä

12-14-vuotiaat: viikossa vähintään 14 tuntia palkallista työtä tai 28 tuntia kotitöitä

15-17-vuotiaat: viikossa vähintään 43 tuntia palkka- tai kotityötä

UNICEF ei tuomitse kevyttä työtä, jonka lapset tekevät kotona, perheen viljelmillä tai pienessä perheyriyksessä. Tämä työ ei kuitenkaan saa olla vaaraksi lasten terveydelle ja hyvinvoinnille. Se ei missään tapauksessa saa myöskään olla este lasten koulunkäynnille ja leikille.

DIA 3

Lapsikaupan ongelmia

- **Uhkatekijöitä mm. prostituutio, pakkoavioliitot, laittomat abortit**
- **Lapsista tulee halpaa tai ilmaista työvoimaa**
- **Väkivallalle, seksuaaliselle hyväksikäytölle ja hiv/aidsille altistuminen**

Kuvatiedot: © UNICEF/NYHQ2006-0360/Giacomo Pirozzi. Pakistan 2006. Poika kantaa banaanikoria Peshawarin keskustorilla, Pakistanissa.

Lapsikaupan uhreiksi joutuu lapsia kaikkialla maailmassa, niin kehitys- kuin teollisuusmaissakin. Lapsikaupan uhreja uhkaavat esimerkiksi prostituutio, pakkoavioliitot ja laittomat abortit. Heistä tulee halpaa tai ilmaista työvoimaa, he joutuvat raatamaan palvelijoina tai kerjääjinä, heidät pakotetaan aseellisiin ryhmiin taistelijoiksi tai heitä käytetään urheilulajeissa, joissa pienestä koosta on hyötyä. Lapsikaupan uhri altistuu helposti väkivallalle, seksuaaliselle hyväksikäytölle ja hiv/aidsille. Hänen oikeuksiaan rikotaan rajusti, sillä kukaan ei suojele häntä, hän ei saa varttua perheensä ympäröimänä eikä hän saa käydä koulua. Lapsikauppaa tapahtuu sekä maan rajojen sisällä että maiden välillä.

Lapsikaupan loppumiseen tarvitaan yhteistyötä kansainvälisesti, alueellisesti ja kansallisesti. Sen perimmäisiin syihin – köyhyyteen, syrjintään, eriarvoisuuteen ja väkivaltaan – tulee paneutua, mutta huomioon täytyy ottaa myös lapsikaupan kysynnän olemassaolo ja torjunta. Lisäksi lapsille, jotka ovat joutuneet lapsikaupan uhreiksi, tulee järjestää turvaa ja tukipalveluita. Lapsikaupasta on vaikeaa saada tarkkoja tietoja ja tästä syystä on vaikeaa arvioida, kuinka paljon lapsia joutuu lapsikaupan uhreiksi. Joidenkin arvioiden mukaan uhriksi joutuu jopa yli miljoona lasta joka vuosi.

DIA 4

Lapsityö ja lapsikauppa rikkovat lapsen oikeuksia!

Kuvatiedot: © UNICEF/NYHQ2009-2203/Michael Kamber. Guinea 2009. 13-vuotias Ibrahim Cisse työskentelee ja asuu Conakryn satamassa, Guineassa. Hän ja muut satamassa työskentelevät lapset lastaavat laivoja, myyvät tavaroita torilla ja tiskaavat ruokakojuilla. He saavat palkan ruokana. Suuri osa lapsista on orpoja ja heidät on myyty Sierra Leonen pääkaupungista Freetownista. Myös Ibrahim on orpo, jonka ”vanhempi ystävä” myi Freetownista töihin Conakryn satamaan. Ibrahim nukkuu pienen

hökkelimökin lattialla muiden lasten kanssa. "Haluan palata Freetowniin. En osaa puhua mitään täällä puhuttua kieltäkään", hän sanoo.

Lapsen oikeuksien sopimuksessa (LOS) on selvästi kielletty lapsityö ja lapsikauppa:

- Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan tai vahingoittaa hänen terveyttään tai kehitystään. (LOS 32. artikla)
- Valtioiden on estettävä lapsikauppa. (LOS 35. artikla)
- Väärinkäytösten uhriksi joutunutta lasta on autettava toipumaan ja hänen sopeutumistaan yhteiskuntaan on edistettävä. (LOS 39. artikla)

DIA 5

Lasten tekemä työ voi olla raskasta...

Kuvatiedot: © UNICEF/NYHQ2007-0293/Christine Nesbitt. Nigeria 2007. Tytöt kantavat hirssinvarsia polttopuiksi Makwalan kylään Nigeriassa.

Lapsityön ja -kaupan syitä

Lapsityön ja -kaupan syitä ovat ihmisten köyhyys ja kasvava kysyntä halvalla työvoimalla. Käyttämällä lapsia työvoimana salakuljettajien, välittäjien ja työnantajien on mahdollista ansaita enemmän rahaa.

Yksinkertaisesti sanottuna: lapsityövoimaa käytetään siksi, että se on halpaa eli työnantajan voitto jää mahdollisimman suureksi lasten kustannuksella. Lapset eivät myöskään osaa vaatia parempaa kohtelua.

Houkuttelemalla lapsia vaatimattomilla lahjoilla tai pienellä palkalla, heidät on helppo huijata lähtemään töihin. Lapsia välitetään mm. peltotöihin, myyjiksi ja kotiapulaisiksi, myös prostituutioon. Lapsia päätyy maalta kaupunkiin ja kaupungeista ulkomaille.

Raskas ja usein myös vaarallinen työ aiheuttaa pysyviä vaurioita lapsen keholle ja mielelle. Vastuu perheen elättämisestä on liian suuri taakka lapsen kannettavaksi. Lapsityön uhreista tulee vakavia ja hymyttömiä. He voivat menettää kokonaan kykynsä leikkiä ja olla lapsia.

DIA 6

... se voi olla likaista...

Kuvatiedot: © UNICEF/NYHQ2009-1001/Shehzad Noorani. Afganistan 2009. Hasib, 12 vuotta, työskentelee autokorjaamossa Heratin kaupungissa Afganistanissa. Hasib halusi lääkäriksi, mutta isänsä vaatimuksesta hän jätti koulunkäynnin kesken kolmannen luokan jälkeen työskennelläkseen veljensä kanssa korjaamossa.

"Minulla on nuorempi sisko joka käy koulua. Toivon, että hän saisi opintonsa päätökseen ja saisi toteutettua unelmansa", Hasib kertoo.

DIA 7

... ja vaarallista...

Kuvatiedot: © UNICEF/NYHQ2010-2490/Michael Kamber. Norsunluurannikko 2010. 11-vuotias tyttö työskentelee hiilin tuotantokentillä San Pedron kaupungissa Norsunluurannikolla. Tyttö ei käy koulua. Hiilikentillä työskentelevät ihmiset altistuvat vaaralliselle savulle ja hiilihöyryille.

DIA 8

Maataloudessa työskentelee eniten lapsityöläisiä...

Kuvatiedot: © UNICEF/NYHQ2010-2495/Michael Kamber. Norsunluurannikko 2010. Pojat keräävät kaakaon palkoja kaakaoplantaasilla San Pedron kaupungissa. Plantaasilla työskentelevät pojat ovat kotoisin lähikylästä ja ovat 8-13-vuotiaita. Monet heistä auttavat muita perheenjäseniään, jotka myös työskentelevät plantaaseilla. Osa pojista käy koulua.

DIA 9

...mutta heitä työskentelee myös tehtaissa...

Kuvatiedot: © UNICEF/NYHQ2006-0350/Giacomo Pirozzi. Pakistan 2006. Tyttö kutoo mattoa mattotehtaalla. Pakistanissa alle 14-vuotiaiden palkkaaminen on laitonta, mutta mattoteollisuudessa lapsityöntekijöitä suositaan, koska heillä on pienemmät ja ketterämmät sormet kuin vanhemmilla työntekijöillä.

DIA 10

...kaivoksilla ja rakennustöissä...

Kuvatiedot: © UNICEF/NYHQ2006-0357/Giacomo Pirozzi. Pakistan 2006. Poika kerää savea tielten tekoa varten Pakistanissa.

© UNICEF/NYHQ2007-2755/Claudio Versiani. Guatemala 2007. Poika kantaa polttopuita Nebajin kaupungista Salquiliin Guatemalassa.

DIA 11

...erilaisissa töissä kadulla...

Kuvatiedot: © UNICEF/NYHQ2010-2610/Roger LeMoyne. Haiti 2010. Poika kiillottaa naisen kenkiä Pétitionvillessä, pääkaupunki Port-au-Princen yhdessä kaupunginosassa.

DIA 12

...kaupustelijoina...

Kuvatiedot: © UNICEF/NYHQ2009-2201/Michael Kamber. Guinea 2009. 10-vuotias Sakouba Kaba myy pussivettä Madinan torilla Conakryssa, Guineassa. Sakouba sanoo työskentelevänsä auttaakseen perhettään. Hän ei käy koulua. Monet lapset työskentelevät kaupustelijoina torilla, ansaiten muutaman dollarin päivässä.

© UNICEF/NYHQ2007-1696/Giacomo Pirozzi. Jemen 2007. Poika myy kelloja Sanan vanhankaupungin kadulla Jemenissä.

DIA 13

... ja kaatopaikoilla.

Kuvatiedot: © UNICEF/NYHQ2005-2417/Shehzad Noorani. Pakistan 2005. Afgaanipoika kerää roskia kaatopaikalla Karachin kaupungissa Pakistanissa. Pakistanissa asuu paljon afgaaneja, suurin osa heistä on pakolaisia.

DIA 14

Lapsityöläiset tarvitsevat koulutusta ja turvaa

Kuvatiedot: © UNICEF/NYHQ2007-1393/Giacomo Pirozzi. Ruanda 2007. Kuvan nuoret, kuten sadat muut ruandalaisnuoret, ovat jääneet koulun ulkopuolelle ja joutuvat nyt ottamaan kiinni muita oppilaita päästäkseen samalle tasolle heidän kanssaan. Suuri osa näistä lapsista on työskennellyt pelloilla, osa tytöistä myös seksityöläisinä. Koulussa he saavat perusopetuksen lisäksi ammattikoulutusta ja elämäntaito- ja terveystieteiden koulutusta esimerkiksi hiv/aidsista. Nämä oppilaat käyvät peruskoulua Muraban kylässä.

Töistä takaisin kotiin

Entiset lapsityöläiset ja lapsikaupan uhrit tarvitsevat paikkoja, joissa he voivat toipua ja sopeutua normaaliin elämään. Lapset tarvitsevat suojaa, tukea ja mahdollisuuden käydä koulua. Päämääränä on, että lapset voivat elää lapsuutensa lapsina.

UNICEF työskentelee sen eteen, että kaikki lapset, myös lapsityöläiset, saavat käydä koulua. Lapsityön vastaisessa työssään UNICEF pyrkii myös vaikuttamaan lainsäädäntöön: jokaisessa maassa tulee olla lapsityön kieltävä lainsäädäntö ja lakia on ehdottomasti toteltava. Hallitusten ja päätöksentekijöiden tulee selvittää lapsityöläisten määrä, sukupuoli, ikä ja etninen tausta, jotta turvatoimet osataan kohdentaa oikein. Hengenvaarallista työtä tekevät lapset on vapautettava välittömästi.

UNICEF on esimerkiksi tukenut väliaikaisia lastenkoteja, missä lapset saavat ruokaa, puhtaat vaatteet ja lääkärin hoitoa sekä psykologin ja psykiatrin apua. Lapset pääsevät myös ehkä ensimmäisen kerran elämässään kouluun.

Väliaikaisista sijoituspaikoista lapset pyritään palauttamaan takaisin kotiin ja heidät ohjataan myös kotikylässään kouluun. Sopeutuminen kotiin vie aikansa, sillä lapsi on saattanut joutua olla erossa vanhemmistaan jopa vuosia. Koulunkäynnillä on tärkeä merkitys paluussa normaaliin lapsen elämään. Koulupäivien säännöllinen rytmi luo turvallisuutta ja opiskelu antaa uutta ajateltavaa. Koulua käydessään lapsi on myös paremmin turvassa lapsikauppailta ja lapsityöltä.

DIA 15

Myös me voimme vaikuttaa!

Kuvatiedot: © UNICEF/2004/Videnius. Benin 2004. Lapsityöläisten kädet

Lapsityö on monimutkainen ongelma eikä se tule poistumaan maailmasta hetkessä. On kuitenkin tärkeää, että lapsityön ja lapsikaupan ehkäisemiseksi tehdään töitä. UNICEFin työssä lapsityön ehkäisemiseksi korostuu toimivan turvaverkon rakentaminen. Tällaisen turvaverkon rakentaminen edellyttää, että koulujärjestelmä toimii ja perheiden asenteet muuttuvat – perheissä tulisi ymmärtää, että lasten koulunkäynti on ensisijaisen tärkeää eikä työtä pitäisi nähdä hyödyllisemmäksi kuin koulunkäynti.

Voiko tavallinen ihminen tehdä jotain lapsityön ehkäisemiseksi?

Suomalaiset kuluttajat voivat jossain määrin vaikuttaa valinnoillaan lapsityöhön. Suomeen tuodaan jatkuvasti tuotteita, joiden valmistamisessa on saatettu käyttää lapsityövoimaa, esimerkkinä: kahvi, tee, banaanit, jalkapallot, kengät ja vaatteet. Kuluttajina meillä on oikeus saada tietoa tuotteiden alkuperästä. Me voimme yrittää valita kaupanhyllyltä tuotteita, joiden valmistuksessa ei ole käytetty lapsityövoimaa.

Pohdittavaa tunnille: mitä sinun mielestäsi Suomessa voidaan tehdä lapsityön ehkäisemiseksi? Oletko itse pohtinut lapsityön ongelmaa esimerkiksi ostoksilla? Oletko nähnyt lapsityöläisiä ulkomailla, mitä lapsityön tunnusmerkkejä havaitsit?